

Gordon Brown ja julkiset palvelut

EEVA LENNON

Kun työväenpuolue vuonna 1997 astui Britanniassa remmiin, julkiset palvelut olivat rapakunnossa. Maa oli perinteisesti sijoittanut julkisiin palveluihin vähemmän kuin useimmat Manner-Euroopan maat, se oli ollut alhaisten verojen maa. Verotus oli pitkään vain 37 prosenttia bruttokansantuotteesta. Thatcherismi eli uusliberalismi suhtautui nurjamielisesti julkisiin palveluihin ja ”suureen valtion”.

Työväenpuolue uskoi päinvastoin, että hyvät julkiset palvelut lisäävät myös kasvua. Se oli ottanut mallia Pohjoismaista Yhdysvaltojen sijaan. Varojen puutteessa näivettyneiden julkisten palvelujen ja infrastruktuurin nostaminen mannereurooppalaiselle tasolle oli kuitenkin jättiläisurakka. Vastoin silloisen valtiovarainministerin Gordon Brownin mieltä Blairin hallitus syyti rahaa julkisiin palveluihin paljon, liian nopeasti ja suunnitelmattomasti. Kun Brown tuli pääministeriksi, verotus vei jo 41 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Tony Blair oli huomannut, että vaikka investoinnit julkisiin palveluihin olivat välttämättömiä, ne eivät riittäneet parantamaan palveluita ratkaisevasti. Hallitus joutui asettamaan julkisille palveluille tavoitteita, joissa

määrättiin prioriteetit ja vaatimustaso. Erityisesti syöpää ja sydänvaivoja sairastaneet asetettiin etusijalle. Sillä pelastettiin lukuisia ihmishenkä.

Kun Blair oli astunut remmiin, hän oli purkanut konservatiivien luomat kansanterveys- huollon sisämarkkinat. Mutta muutaman vuoden päästä Blair palautti ne. Hän julisti kilpailun ja kuluttajan valinnanmahdollisuudet yleiseksi ohjeeksi myös julkiselle sektorille. Alan työntekijöiden närkästykseksi hän toi vielä yksityisen sektorin kilpailemaan julkisen sektorin kanssa julkisten palvelujen tuottamisesta, mitä konservatiivit eivät olleet sentään tehneet.

Lisäksi luotiin ns. säätiösairaloita ja säätiökouluja sekä slummeihin City-akatemiaita, jotka saattoivat toimia itsenäisemmin, koska ne irrotettiin kunnallisesta yleishallinnosta. Kuntien tehtäväksi jäi palvelujen tilaaminen, ei enää välttämättä aina niiden tuottaminen.

Blairilaiset pelkäsivät, että Gordon Brown ei pääministerinä haluaisi viedä loppuun markkinareformia julkisissa palveluissa. Ilmeisesti uusi pääministeri itsekin epäröi ja leikitteli ajatuksella ryhtyä ”anti-Blairiksi” tai ”jälki-blairilaiseksi”. Ensimmäisessä suuressa linjapuheessaan viime syksynä hän ei sanonut

sanaakaan julkisen sektorin kuluttajan valinnanmahdollisuudesta. Hänen keppihevossensa oli julkisten palvelujen yksilöllistäminen.

London School of Economicin rehtori Howard Davies selitti minulle, että hänen opinahjonsa tutkimusten mukaan julkisissa palveluissa ei tosiasiassa aina ole tarjolla valinnan mahdollisuutta. Pienille paikkakunnille ei voida luoda kilpailevia sairaaloita ja kouluja. Eivätkä kaikki voi kuitenkaan päästä suosimissa sairaaloihin tai kouluihin.

Gordon Brown alistui lopulta ilmeisen vastahakoisesti sisämarkkinoihin ja kilpailuun yhtenä keinona julkisten palvelujen yleisen tason korottamiseen. Työnvälityksen hän oli valmis antamaan yksityisille työnvälittäjille, niin kuin Blairin kaudella aloitettu reformi edellytti.

Gordon Brown itse selitti, että työväenpuolueen julkisten palvelujen uudistuksessa ollaan sen kolmannessa vaiheessa suurten investointien ja markkinoiden luomisen jälkeen. Vaiheeseen kuuluu palvelujen tason korotus siirtymällä yksilöllistetympiin palveluihin.

Tässä hengessä hallitus vaatii, että lääkärit pitävät terveyskeskuksia auki myös iltaisin ja viikonloppuisin vastineeksi huijille palkankorotuksilleen (ta-

vallisen yleislääkärin palkka on Britanniassa yli 150 000 euroa vuodessa). Terveydenhoitojärjestelmää siirretään enemmän ehkäisevän ja yksilöllistetyt terveydenhoidon suuntaan. Potilaiden terveystarkastuksia helpotetaan ja odotusaikoja lyhennetään. Perushoito uudistetaan, yleislääkäreitä tulee enemmän ja apteekkarien roolia lisätään.

Pääministeri Brown aikoo tehdä koulutuksesta ensi vaalien tärkeimmän kysymyksen. Britanniassa on yli 6 miljoonaa ammattitaidotonta työntekijää. Lähivuosina heitä tarvitaan enää puolisen miljoonaa. Blairin hallitus kohensi valtion koulujen opetusta ainakin tutkintotuloksista päätellen, ja miltei puolet ikäluokasta pääsee yliopistoon tai korkeakouluun. Uudistus on hyödyttänyt lähinnä keskiluokkaa. Niitä noin 15:tä prosenttia ikäluokasta, jotka lähtevät koulusta ilman mitään tutkintoja, Blairin hallitus ei saanut kiskotuksi ylös.

Britanniassa niin kuin Yhdysvalloissakin on yhä suuri ”alaluokka” (underclass), joka on pudonnut ammattitaidottomasta työväenluokasta teollisuuden supistumisen ja automaation myötä. Pudokkaat eivät ole vielä löytäneet itselleen roolia tietoyhteiskunnassa. Ammattitaitoisesta työväestöstä on sen sijaan huutava pula: sähkömiehiä, putkimiehiä ja ammattitaitoisia rakennustyöläisiä ei ole tarpeeksi, vaikka puolalaiset työläiset ovat onneksi rientäneet apuun. Osa heistä alkaa kuitenkin palalla kotiin, sillä nyt kärsii Puola työvoimapulasta.

Gordon Brownin ja opetusmi-

nisteri Ed Ballsin suunnittelemat uudistukset ovat ehkä parasta, mitä Gordon Brownin hallitus on ehtinyt saada aikaan. Koulussa yksilöllistetyt palvelut ovat erityisen tärkeitä. Ed Ballsin uuden lasten peruskirjan mukaan jokainen oppilas saa brittiyliopistoista tutun ”tutorin”, oman opintojen ohjaajan, joka seuraa lapsen edistymistä koulussa. Kelkasta pudonneet saavat yksilöllistä erikoisopetusta päästäkseen takaisin jaloilleen.

Britannian koululaitos ei ole yleiseurooppalaisten vertailujen mukaan huono, mutta yli 16-vuotiaiden ammattikoulutus on ollut pitkään lapsipuolen asemassa. Siksi brittityöntekijöiden tuottavuus on heikompi kuin esimerkiksi ranskalaisten ja saksalaisten, sosiaalinen liikkuvuus on vähäisempää ja tasarvon puute on ilmeisempää.

Gordon Brown aikoo seuravaksi paneutua brittien ammattikoulutukseen. London School of Economicsin työasioihin erikoistunut professori Richard Layard tervehtii Brownin ammattikoulutussuunnitelmia todellisena vallankumouksena tässä maassa. Oppivelvollisuusikä nostetaan kuudestatoista kahdeksatoista ikävuoteen, mutta oppivelvollisen ei tarvitse enää istua koulun penkillä. Hän saa mennä myös ammattikouluun, oppipojaksi työpaikalle tai tavallisiin töihinkin, jos hän siinä sivussa opiskelee ammattiaan osaaikaisesti ammattikursseilla.

Layard tähdentää kuitenkin, että vallankumouksen toteutuminen riippuu työnantajista ja näiden halusta värvätä oppipoikia. Vuonna 2013 pitäisi jokaisen 16-vuotiaan, joka on suo-

rittanut tšekäläisen keskikoulu-tutkinnon, saada oppisopimus. Työnantajat ovat täällä kuitenkin yleensä yrittäneet livahtaa työntekijöiden koulutuksesta. Siksi työnantajille on tarjottava rahallista kannustusta oppisopimukseen. Oppivuosien päätöksenä voi olla tutkinto, jonka sisältöön työnantajat saavat vaikuttaa. Valtion on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että oppipoika tai -tyttö voi työn ohella opiskella.

Pääministeri Brown haluaa uudistaa myös sosiaaliturvaa. Työttömyysavustuksen saannin ehdoksi tulee ilmeisesti paitisi työn aktiivinen hakeminen myös opiskelu ammattiin. Sosiaaliturvasta riippuvaiset yksinhuoltajat patistetaan entistä ankarammin töihin tai ammattikursseille, kun lapset ovat tulleet kouluikänsä. Sairausavustusta nauttivien työkyky punnitaan ja mitataan entistä tarkemmin. Britanniassa elää enemmän ihmisiä sairausavustuksella kuin toisen maailmansodan jälkeen, jolloin sota oli tehnyt tuhojaan.

Työnarkomaanina tunnetun Brownin tavoitteena on ajaa kaikki, jotka kynnelle kykenevät, ammattikoulutukseen ja sorvin ääreen. Onpa hallituksen taholta esitetty, että kaupunkien ja kuntien vuokra-asunnoistakin voi tulla häätö, jos työtön asukas ei etsi itselleen työtä aktiivisesti.

Vanhusten sosiaalipalveluisa siirrytään myös yksilöllisempään suuntaan. Hoitoa tarvitsevat vanhukset saavat oman budjetin ja ostoseteleitä, jotka he voivat tarpeensa mukaan käyttää joko kotiaavustajaan tai vanhainkotiin.